

Jerzy Zdanowski

**JAKUB ZAJĄCZKOWSKI, *INDIE W STOSUNKACH
MIĘDZYNARODOWYCH*, [WYDAWNICTWO NAUKOWE
SCHOLAR, WARSZAWA 2008, 304 s.]**

Indie od zawsze fascynowały Europejczyków. Obiektem zainteresowania Zachodu była kultura, religie, architektura, języki, flora i fauna, ale przede wszystkim – mieszkający tam ludzie. Fascynacje te zaowocowały podróżami, konwersjami kulturowymi i rozległymi badaniami naukowymi oraz literaturą piękną. Indie przyciągały uwagę Europejczyków także swoimi naturalnymi bogactwami i ogromnym rynkiem zbytu. W konsekwencji stosunki między Zachodem a Indiami nie zawsze układały się pokojowo, a europejski kolonializm był bezwzględny i krwawy.

W dobie dzisiejszej globalizacji Indie zaczynają być postrzegane jeszcze z innej strony – jako mocarstwo gospodarcze i militarne, które „budzi się ze snu” i coraz mocniej zaznacza swoją obecność na arenie międzynarodowej. Przyciąga uwagę polityków, ekonomistów, strategów ds. rozwoju i naukowców. Potencjał tego kraju budzi zainteresowanie, ale i niepokój o to, jaką rolę będą Indie odgrywały na arenie międzynarodowej w XXI wieku.

Każda książka poświęcona temu pytaniu zwraca więc uwagę i znajduje czytelników. W badaniach ostatnich lat widoczna jest przy tym tendencja do wiązania gospodarczych i społecznych aspektów rozwoju Indii z aspektami kulturowymi. Równie interesujące jest podejście, które zakłada, że główne cechy kultury indyjskiej mają wpływ na politykę zagraniczną tego kraju i że należy je brać pod uwagę przy poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o przyszłą rolę Indii na arenie międzynarodowej.

Praca Jakuba Zajączkowskiego należy niewątpliwie do tych, które tworzą najnowszy trend w badaniach nad Indiami. Głównym jej celem jest analiza strategii międzynarodowej Indii u progu XXI wieku. Punktem wyjścia stała się rola i pozycja Indii na arenie międzynarodowej po zakończeniu zimnej wojny. Autor przedstawia indyjską wizję porządku pozimnowojennego, a następnie pokazuje czynniki, które określiły kolejne posunięcia władz indyjskich w kształtowaniu ładu globalnego i umiejscowienia w nim Indii.

W pierwszym rozdziale omówione zostały zagadnienia teoretyczne i metodologiczne, w szczególności podejścia badawcze w analizowaniu wizji porządku międzynarodowego oraz przydatność klasycznych narzędzi nauki do oceny kształtowania się indyjskich koncepcji ładu w świecie. Ta kwestia pozwala autorowi przejść do zaprezentowania indyjskiej szkoły stosunków międzynarodowych, głównych jej założeń i przedstawienia ewolucji stanowiska indyjskich badaczy w kwestiach polityki zagranicznej ich kraju oraz postrzegania przemian w świecie. Obecność tego tematu jest mocnym punktem pracy i oznacza odejście od europocentrycznego punktu widzenia na miejsce Indii w stosunkach międzynarodowych, które dominuje w wielu opracowaniach.

W rozdziale drugim omówiono znaczenie tożsamości kulturowo-cywilizacyjnej oraz historycznej w kształtowaniu indyjskiej wizji porządku międzynarodowego. Autor stoi na stanowisku, że różnorodność etniczno-religijna oraz wielokulturowość społeczeństwa indyjskiego, które określiły charakterystyczne dla kultury indyjskiej dążenie do kompromisu i poszukiwania złotego środka, miały również decydujący wpływ na wizję ładu międzynarodowego, formułowaną w tym państwie przez kolejne elity władzy. Swoje stanowisko J. Zajączkowski przekonująco uzasadnia.

Kolejny rozdział poświęcony jest pojęciu mocarstwowości w tradycji kultury indyjskiej. Autor analizuje istotę tego pojęcia na gruncie indyjskim i omawia wyznaczniki mocarstwowości w przypadku Indii (geograficzne, ekonomiczne, militarne i społeczne). W dalszej kolejności wskazane zostały ograniczenia indyjskiej mocarstwowości (międzynarodowe, regionalne, społeczne i ekonomiczne). Rozdział kończy się próbą oceny znaczenia elementu mocarstwowości w polityce Indii oraz wizji porządku globalnego tego państwa w XXI wieku.

W rozdziale czwartym Jakub Zajączkowski omawia zagadnienie bezpieczeństwa w indyjskich koncepcjach polityki zagranicznej. Czytelnik znajduje tu takie zagadnienia, jak wpływ czynnika chińskiego i pakistańskiego na politykę zagraniczną Indii, kwestię ograniczoności zasobów energetycznych Indii, nasilanie się terroryzmu oraz politykę nuklearną tego kraju.

Autor szczególnie eksponuje politykę nuklearną Indii i pisze, „że bez względu na rozwój sytuacji, niezmienny jest fakt, iż w ciągu pierwszych lat XXI wieku Indiom udało się *de facto* uzyskać status potęgi nuklearnej” (s. 190). Można bez wątplenia uznać ten czynnik za najważniejszy w kształtowaniu się indyjskiej wizji ładu globalnego i zgodzić się z J. Zajączkowskim, gdy pisze, że czynnik nuklearny

był punktem odniesienia w indyjskiej debacie nad koncepcją polityki zagranicznej na przełomie XX i XXI wieku.

W ostatnim, piątym rozdziale omówiony został regionalny i globalny wymiar indyjskiej koncepcji porządku międzynarodowego. W poszczególnych podrozdziałach przedstawiono politykę Indii w subregionie Azji Południowej oraz znaczenie Azji i Pacyfiku w indyjskiej polityce zagranicznej. J. Zajączkowski przybliży czytelnikowi zagadnienie roli Indii w globalnym układzie sił, a w szczególności stosunki z mocarstwami, krajami Południa oraz działania Indii na forum ONZ dla uzyskania statusu stałego członka Rady Bezpieczeństwa. Rozdział kończy się próbą oceny wpływu regionalizmu i globalizmu na indyjską wizję porządku międzynarodowego.

Książkę Jakuba Zajączkowskiego cechuje przejrzysta i logiczna konstrukcja. Obecność Azji Południowej zarówno w rozdziale czwartym, jak i piątym jest uzasadniona, gdyż region ten omawiany jest w obu rozdziałach w innym kontekście problemowym. Rozdziały tworzą spójną całość, a autor dobrze panuje nad obszernym i wielodyscyplinarnym materiałem. Książka *Indie w stosunkach międzynarodowych* to coś więcej niż kompendium wiedzy o indyjskiej polityce zagranicznej. Fakty i wydarzenia czytelnik może poznać z wielu stron internetowych, encyklopedii czy licznych zagranicznych monografii. J. Zajączkowski próbuje natomiast przedstawić czytelnikowi indyjską wizję stosunków międzynarodowych, wprowadza czytającego w świat uwarunkowań politycznych, gospodarczych i – przede wszystkim – kulturowych, kształtowania się tej wizji, a następnie stara się nam uświadomić, jakie mogą być dla świata konsekwencje narodzenia się tej wizji. Trzeba przyznać, że próba ta jest bardzo udana.

Książka jest niezwykle pożyteczna w sferze poznawczej, a z punktu widzenia konstrukcji, warsztatu oraz stylu narracji może być wzorem dla wielu badaczy stosunków międzynarodowych. Praca Jakuba Zajączkowskiego stawia wysokie wymagania przed tymi badaczami stosunków międzynarodowych, którzy będą w przyszłości zajmować problematyką indyjską w kontekście stosunków międzynarodowych.